

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОРЕКЦІЙНОЇ
ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

**Харків
2020**

Редакційна колегія:

Головний редактор – Бойчук Юрій Дмитрович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Заступник головного редактора – Маркіна Тетяна Юріївна, доктор біологічних наук, професор, декан природничого факультету

Відповідальний секретар – Перетяга Людмила Євгенівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Члени редакційної колегії:

Бондар Віталій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри спеціальної педагогіки, академік Національної академії педагогічних наук України

Галій Алла Іванівна, кандидат біологічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології

Голуб Наталія Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Гордієнко Ірина Вікторівна, кандидат медичних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Дрозик Людмила Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Золотоверх Владлена Віталіївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Казачінер Олена Семенівна, доктор педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Коваленко Вікторія Євгенівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Орлов Андрій Валерійович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Пашинський Павло Петрович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології

Сінопальнікова Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Туренко Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Щербак Ірина Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Рекомендовано редакційно-видавничим відділом Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, протокол №7 від 19.11.2020 р.

А 43

Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти / За загальною редакцією Бойчука Ю.Д. – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2020. – 376 с.

Збірник містить наукові праці, які присвячені висвітленню проблеми організації комплексного психолого-педагогічного супроводу інтегрованого та інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. Розглянуто широке коло нагальних питань, пов'язаних з організацією інклюзивного освітнього середовища, наданням освітніх та корекційно-розвиткових послуг дітям з порушеннями психофізичного розвитку.

Забеліна Г.Д. Використання казкотерапії в логопедичній роботі з розвитку мовлення у дошкільників із заїканням.....	115
Завадська О.А. Умови психолого-педагогічного супроводу дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах інклюзії.....	121
Зінов'єва О.В. Діагностика розвитку довільної регуляції навчально-пізнавальної діяльності учнів молодшого шкільного віку.....	126
Злобіна Н.М. Використання піктограм, як засобу комунікації дітей із синдромом Дауна.....	132
Калашиник С.В. Огляд методик корекції поведінкових порушень у дітей з РАС.....	138
Катріч А.М. Застосування елементів Монтессорі – терапії у сенсорному вихованні дітей із ЗПР.....	143
Кірпа Д.О. Ігрові вправи як засіб профілактики порушень писемного мовлення дітей молодшого шкільного віку.....	149
Колот С.Б. Логопедична ритміка для дітей з загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ).....	156
Комір С.М. Роль і місце дихальних вправ в корекції заїкання	160
Комкова О.М. Формування довільної уваги у молодших школярів із порушеннями писемного мовлення.....	167
Костенко В.А. Складання розповіді за сюжетною картиною як ефективний засіб розвитку зв'язного мовлення у роботі з дітьми старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня.....	175
Кривоніс Д.О. Гра як засіб мовленнєвого розвитку дошкільників із загальним недорозвитком мовлення.....	181
Лактіонова О.М. Особливості обстеження зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з ЗНМ III рівня	186
Літвін Л.М. Діяльність реабілітаційного центру «Право вибору» щодо інклюзії дітей та людей з порушеннями у сучасне суспільство.....	190
Малєєва А.М. Рівні соціалізованості дітей молодшого шкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.....	195
Мамедова Л.Б. Розвиток соціальної компетентності дітей з РАС засобами соціальних історій.....	200
Маркіна Н.В. Формування емоційного здоров'я дітей засобами музикотерапії.....	208
Маркова Л.В. Стратегія формування потреби у спілкуванні дітей з розладами аутистичного спектру.....	211
Мироненко А. В. Комплексний підхід до розвитку звуковимови у дітей з порушенням слуху.....	218
Мірошніченко І.А. Формування функціональних цілей міждисциплінарною командою фахівців, як засіб реалізації програм допомоги для дітей з моторними порушеннями.....	224
Мірошніченко О.В. Використання музикотерапії в подоланні дизартрії у дошкільників.....	232
Міщенко О. А. Вокальні вправи та вокально-ритмічні ігри як засоби формування інтонаційно-ритмічної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.....	237

ЛОГОПЕДИЧНА РИТМІКА ДЛЯ ДІТЕЙ З ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ (ЗНМ)

У статті висвітлений досвід застосування елементів логопедичної ритміки у корекційно-розвивальній роботі з дітьми із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ). Засобом поєднання музики і слова, музики і руху, музики, слова і руху.

Ключові слова: логопедична ритміка, загальний недорозвиток мовлення, діафрагмальне дихання, афферентація.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства значно посилилася увага до якості й доступності освіти для дітей з особливими освітніми потребами, зокрема дітей з мовленнєвими порушеннями. Усі учасники освітнього процесу об'єднані однією метою створення оптимальних умов для повноцінного розвитку дітей та задоволення потреб для їх самореалізації. Процес соціалізації дітей з особливими освітніми потребами є дуже актуальним в теоретичному, і практичному відношенні, та потребує розв'язання багатьох завдань для ефективної адаптації осіб з особливими освітніми потребами. Однією із складових даного процесу є корекція мовлення дітей засобами логоритміки.

Мета статті полягає в вивченні ефективності використання логопедичної ритміки в системі корекційної роботи з подолання загального недорозвинення мови (ЗНМ)

Виклад матеріалу дослідження. Мовлення є однією з складних психологічних функцій людини, яка забезпечується діяльністю головного мозку. Основа будь-якої психологічної функції - складні функціональні системи, які розташовані в різних областях центральної нервової системи і на її різних рівнях, об'єднані єдністю робочої дії.

До функціональної системи мовлення мають відношення різні аналізатори - в першу чергу, руховий, слуховий і зоровий. В основі дозрівання

мовленнєвої функціональної системи лежить афферентація, тобто надходження із зовнішнього світу через різні аналізатори, в першу чергу, слуховий, різноманітних сигналів і, перш за все, мовленнєвих. Джерелом слухової афферентації є дорослий. У зв'язку з цим роль мовленнєвого оточення і мовленнєвого спілкування велика. Для мовленнєвого розвитку дитини спілкування має бути значущим і проходити на емоційно позитивному тлі.

Молодший шкільний вік є сензитивним для розвитку сприймання, що слугує формуванню пам'яті, мислення, уваги. В основі розвитку вищих функцій лежить складний процес інтеграції зовнішнього світу у внутрішній. «Розвиток сприйняття різної модальності створює ту первинну базу, на якій починає формуватися мова» (Я. С. Виготський). Тому при загальному недорозвитку мовлення бажано особливу увагу приділяти розвитку сприйняття.

Однією з ефективних форм корекційної роботи з подолання загального недорозвинення мовлення в молодших школярів є логопедична ритміка. Логопедична ритміка - це система вправ, побудованих на основі зв'язку слова, музики і руху. Методами логоритміки можна в доступній і цікавій формі розвивати у дітей загальні мовленнєві навички такі, як дихання, темп і ритм мовлення, її виразність; в ході музично - дидактичних ігор відпрацьовувати артикуляційні, мимічні і голосові вправи. Логоритмічних заняття, також, як і логопедичні, здійснюють роботу з розширення словника дітей, обробці граматичних тем, автоматизації звуків, розвитку фонематичного сприйняття, з тією лише різницею, що весь мовленнєвий матеріал підкріплюється ритмічними рухами або музично - руховими вправами. Таким чином, логоритмічні прийоми дозволяють дітям глибше зануритися в ігрову ситуацію, створити сприятливу атмосферу засвоєння матеріалу, що вивчається і розвитку творчих здібностей. Знання засвоюються дітьми швидше, так як їх подача супроводжується різноманітними рухами під музику, що дозволяє активізувати одночасно всі види пам'яті (слухову, рухову і зорову).

Для дітей із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ), найбільш доцільний музичний ритм, тому що він дає багатий практичний матеріал,

активізує колектив, має велике значення в справі оздоровлення емоційної й вольової сфери дитини. Ритм регулює не тільки рух, але й слово й керує як темпом, так і динамічними особливостями мовлення. Музичне фразування, пауза, акцент також знаходять своє відбиття в мовленні. Колективні заняття логопедичною ритмікою дозволяють перевиховати в дітях відношення до свого дефекту, сформулювати нову, правильну установку на взаємини з навколишніми, на мовленнєве спілкування з ними. Логоритмічні заняття дають можливість ставити дитину з загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ) в найрізноманітніші ситуації: протиставляти одному цілому колективу, розбивати колектив на групи й т.д. Логоритміка робить великий психотерапевтичний вплив на особистість дитини, сприяє розвитку її позитивних сторін і нівелюванню негативних. Мовлення й загальна моторика мають різноманітні відношення. Запізнілий розвиток мовлення може бути частковим проявом недорозвинення моторики. Оскільки розвиток моторики й експресивної мови відбувається в дитини в тісній єдності, то під впливом корекційної роботи мовлення й моторика можуть змінюватися майже паралельно один одному. Оскільки мовлення онтогенетично, анатомічно й функціонально пов'язана з руховою функціональною системою, то одним з основних принципів логопедичної роботи, зокрема з дітьми, що страждають церебральними паралічами, є принцип рухово-кінестетичної стимуляції.

На логоритмічних заняттях із загальним мовленнєвим недорозвиненням доцільно проводити наступні вправи й ігри:

- вступні вправи;
- вправи й ігри для розвитку орального праксиса й міміки обличчя;
- вправи й ігри для розвитку орієнтування в просторі й почуття ритму;
- вправи й ігри для розвитку слухового уваги й пам'яті, зорової уваги й пам'яті;
- вправи й ігри для розвитку наслідування;

- вправи, рухливі ігри із правилами для розвитку загальної моторики, моторики рук, кисті, пальців;
- творчі, сюжетно-рольові, рухливі ігри, творчі етюди для розвитку вольових якостей, активності, самостійності, ініціативи;
- вправи й ігри для розвитку музичної пам'яті й музичної творчості;
- вправи, ігри, етюди для розвитку уяви, творчих здібностей;
- заключні вправи;
- інсценівки, розваги, святкові виступи.

Як логопедичне, так і логоритмічне заняття носять навчальний характер. На логоритмічних завдання реалізуються своїми специфічними засобами. Уводяться, крім згаданих раніше вправ, ігри й вправи зі співом, проводиться навчання рухливим іграм без предметів, хороводи, інсценівки пісень, іграм для розвитку моторики рук, кисті, пальців і т.д. Логопед на заняттях спілкується з дітьми сполученою або відображеною мовою. Оскільки ці види мовлення займають трохи більше часу (мовленнєвий зразок вимовляється двічі: разом з логопедом, то логоритмічне заняття включає меншу кількість видів роботи).

На заняттях з логоритміки використовується мовленнєвий матеріал у питально-відповідальній формі. Так, одна група дітей проспівує голосні стверджувальній інтонації зі зниженням голосу, інша - у питальній інтонації з підвищенням голосу. У такій же манері проводяться рахункові вправи, діалоги в інсценівках з музичним супроводом, пісні і т.п.

Логоритмічні заняття логопед також будує з урахуванням загальних завдань. У цей момент він включає в заняття в більшому обсязі, чим раніше, мовленнєві завдання, ігри, вправи з музичним супроводом, а також матеріал по музично-ритмічному вихованню (хороводні й танцювальні композиції, танцювальні, як розучені, так і рухові імпровізації під музику).

Виховання самостійного мовлення на матеріалі розповіді припускає навчання дітей описовій розповіді по пам'яті, творчій розповіді.

Висновки, перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження.

В результаті занять по логопедичній ритміці в дітей підвищується мотивація до

логопедичних занять і навчальної діяльності, якісніше йде розвиток і корекція мовлення, рівною мірою вирішують завдання подальшого закріплення в них організаторських якостей, активного, творчого початку їхньої особистості, закріплення вміння спілкуватися в різних ситуаціях на матеріалі будь-якої мовленнєвої складності. Тому логопедична ритміка є ефективною технологією в корекційно-логопедичній роботі з дітьми з загальним недорозвиненням мовлення.

Список використаних джерел:

1. Боромикова О.С. Коррекция речи и движения с музыкальным сопровождением / О.С. Боромикова. - СПб.: Детство-Пресс, 1999. - 206 с.
2. Бутакова Л.Г. Занятия ритмикой и логопедической ритмикой в детском саду и вспомогательной школе. М.: Педагогика, 1994. 47 с.
3. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика: Учебник для студ. высших учебных заведений. – Владос, 2002. 272 с
4. Лопухіна І. С. Мовлення. Ритм. Рух. / І. С. Лопухіна. - СПб.: Дельта, 2003. - 150 с.
5. Найдич В.М. Використання логоритмічних прийомів у корекційній роботі. / В.М. Найдич, Л. І. Конюк // Логопед. - 2014. - №3. - С. 28-30.

Комір С.М.

РОЛЬ І МІСЦЕ ДИХАЛЬНИХ ВПРАВ В КОРЕКЦІЇ ЗАЇКАННЯ

У статті розкривається місце дихальних вправ, спрямованих на нормалізацію діафрагмального дихання, вироблення тривалого видиху та покращення техніки мовлення, в корекційній роботі із заїканням. Розглядається питання ролі дихальної гімнастики у системі комплексного корекційного впливу на особу із заїканням.

Ключові слова: заїкання, дихальні вправи, комплексна система подолання заїкання, корекційна робота.